

УДК 336.733:004.45

Д. С. Пілевич, канд. екон. наук

Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

ІНФОРМАЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА КРЕДИТНОГО РИНКУ

Д. С. Пилевич, канд. экон. наук

Университет государственной фискальной службы Украины, г. Ирпень, Украина

ИНФОРМАЦИОННАЯ ИНФРАСТРУКТУРА КРЕДИТНОГО РЫНКА

Dmytro Pilevych, PhD in Economics

University of State Tax Service of Ukraine, Irpin, Ukraine

INFORMATION INFRASTRUCTURE OF THE CREDIT MARKET

У статті проаналізовано теоретичні засади функціонування інформаційної інфраструктури кредитного ринку, розглянуто сутність кредитного ринку та інформаційної інфраструктури як окремих об'єктів пізнання. Це дослідження дозволило запропонувати авторське трактування категорії «інформаційна інфраструктура кредитного ринку». Також проаналізовано процес обігу кредитної інформації у межах зазначеного ринку, досліджено основні характерні риси його інформаційної інфраструктури, визначено інституційну структуру окресленого типу інфраструктури. Зокрема, виділено два її види: ендогенна та екзогенна, наведено їх опис. Значна увага приділена визначенню сутності ендогенної інформаційної інфраструктури кредитного ринку, яка була розглянута у двох аспектах: з позиції клієнтів кредитних установ та з позиції роботи таких установ.

Ключові слова: інфраструктура; інформаційна інфраструктура; кредитний ринок; кредитні відносини; позичальник; кредитор; кредитна установа.

В статье проанализированы теоретические основы функционирования информационной инфраструктуры кредитного рынка, рассмотрена сущность кредитного рынка и информационной инфраструктуры как отдельных объектов познания. Такое исследование позволило предложить авторскую трактовку категории «информационная инфраструктура» кредитного рынка. Также проанализирован процесс обращения кредитной информации в пределах указанного рынка, исследованы основные характерные черты его информационной инфраструктуры, определена институциональную структуру такого типа инфраструктуры. В частности, выделено два ее вида: эндогенная и экзогенная, приведены их описания. Значительное внимание уделено определению сущности эндогенной информационной инфраструктуры кредитного рынка, которая была рассмотрена в двух аспектах: с точки зрения клиентов кредитных учреждений и с позиции работы таких учреждений.

Ключевые слова: инфраструктура; информационная инфраструктура; кредитный рынок; кредитные отношения; заемщик; кредитор; кредитное учреждение.

The article analyzes the theoretical principles of functioning of the information infrastructure of the credit market, considers the essence of the credit market and information infrastructure as separate objects of cognition. The explored research allowed us to propose the author's position on the interpretation of the category of information infrastructure of the credit market. The process of credit information circulation within the mentioned market is analyzed, the main characteristics of its information infrastructure are investigated, the institutional structure of the defined type of infrastructure is determined. In particular, two of its types are distinguished: endogenous and exogenous, their description is given. Considerable attention is paid to the definition of the essence of the endogenous information infrastructure of the credit market, which was considered in two aspects: from the position of clients of credit institutions and from the position of such institutions.

Key words: infrastructure; information infrastructure; credit market; credit relations; borrower; creditor; lending institution.

Постановка проблеми. Кредитний ринок є однією з найважливіших складових фінансової системи будь-якої країни. Такий ринок дозволяє задовольняти попит різних економічних суб'єктів на фінансові ресурси, яких у них у певний момент часу не вистає. Зазначений ринок має здатність також впливати на розвиток реального сектору національного господарства, прискорювати економічні процеси у межах економіки держави. З іншого боку, кредитний ринок також може і негативно впливати на функціонування національної економічної системи, експортуючи кризові явища свого функціонування на все національне господарство. Саме тому стабільний розвиток досліджуваного ринку є однією з ключових передумов формування стійкої економічної системи держави.

Саме стійкість кредитного ринку можна забезпечити виключно через підвищення рівня транспарентності функціонування всіх його учасників: кредитних установ, їхніх клієнтів, державних органів влади, що регулюють кредитні відносини у країні. Це обу-

мовлює необхідність підвищення рівня якості функціонування інформаційної інфраструктури, що діє у межах такого ринку, зростання ефективності її роботи та ролі у розбудові кредитних відносин. Зазначене й обумовлює актуальність цієї наукової роботи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кредитний ринок як цілісний об'єкт дослідження на сьогодні перебуває у центрі багатьох наукових досліджень. Особливості розвитку такого ринку розглядали такі учені, як В. Г. Виговська, О. Я. Стойко, Ю. В. Топчій, С. І. Ходакевич та ін.

Інформаційна інфраструктура відіграє одну з найвагоміших ролей у функціонуванні кредитного ринку і тому активно досліджується науковцями, серед яких варто відзначити, зокрема, таких: Н. Балдич, О. В. Бондаренко, О. К. Волох, С. В. Глущенко, О. Д. Довгань, Ю. М. Сафонов, Г. Спак, С. М. Шкарлет та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на численні напрацювання у сфері дослідження особливостей функціонування кредитного ринку, на сьогодні фактично відсутні наукові праці із системного вивчення інформаційної інфраструктури цього ринку. Недостатньо ґрунтовних робіт у сфері пізнання особливостей формування та використання інформаційних ресурсів у межах кредитного ринку та впровадження заходів підвищення ефективності їх використання у процесі прийняття управлінських рішень.

Мета статті. Метою статті є пізнання сутності інформаційної інфраструктури як окремого об'єкта дослідження та визначення особливостей її функціонування у межах кредитного ринку.

Виклад основного матеріалу. Дослідження варто починати з ідентифікації сутності кредитного ринку та визначення його меж у середовищі існування фінансового ринку держави загалом. У цілому кредитний ринок формується та розвивається там, де зароджуються кредитні відносини між економічними суб'єктами. Для їх виникнення необхідно декілька (мінімум дві економічні одиниці) учасників таких відносин, які мають власну мотивацію до участі у процесі кредитування.

Кредитний ринок – середовище формування кредитних відносин, що створюються між економічними суб'єктами з приводу руху ресурсів від позикодавців до позичальників, що супроводжується виникненням попиту на такі ресурси та їх пропозиції, встановленням рівноважної ціни. Саме для зародження та розвитку окреслених процесів важливо сформувати у межах такого ринку дійсно ефективно працюючу інформаційну інфраструктуру, оскільки кредитний ринок – це простір руху не лише кредитних ресурсів, але в реальності це також середовище обігу значних масивів кредитної інформації про основних суб'єктів зазначеного ринку. На рис. 1 наведено схему кредитного ринку з деталізацією основних потоків інформації, що створюється та рухається у межах такого ринку. Розглянемо зазначену модель більш детально.

У першу чергу, логічно припустити, що базовими центрами формування кредитної інформації є позичальники та кредитори, які у межах кредитного ринку створюють попит та пропозицію на кредитні послуги, що повністю пронизані кредитною інформацією. Зокрема позичальники формують інформацію про себе, власну кредитоспроможність, яку вони підтверджують відповідними документами. Кредитори цю інформацію матеріалізують та акумулюють у відповідні бази даних, які також становлять певну частину системи інформаційної інфраструктури.

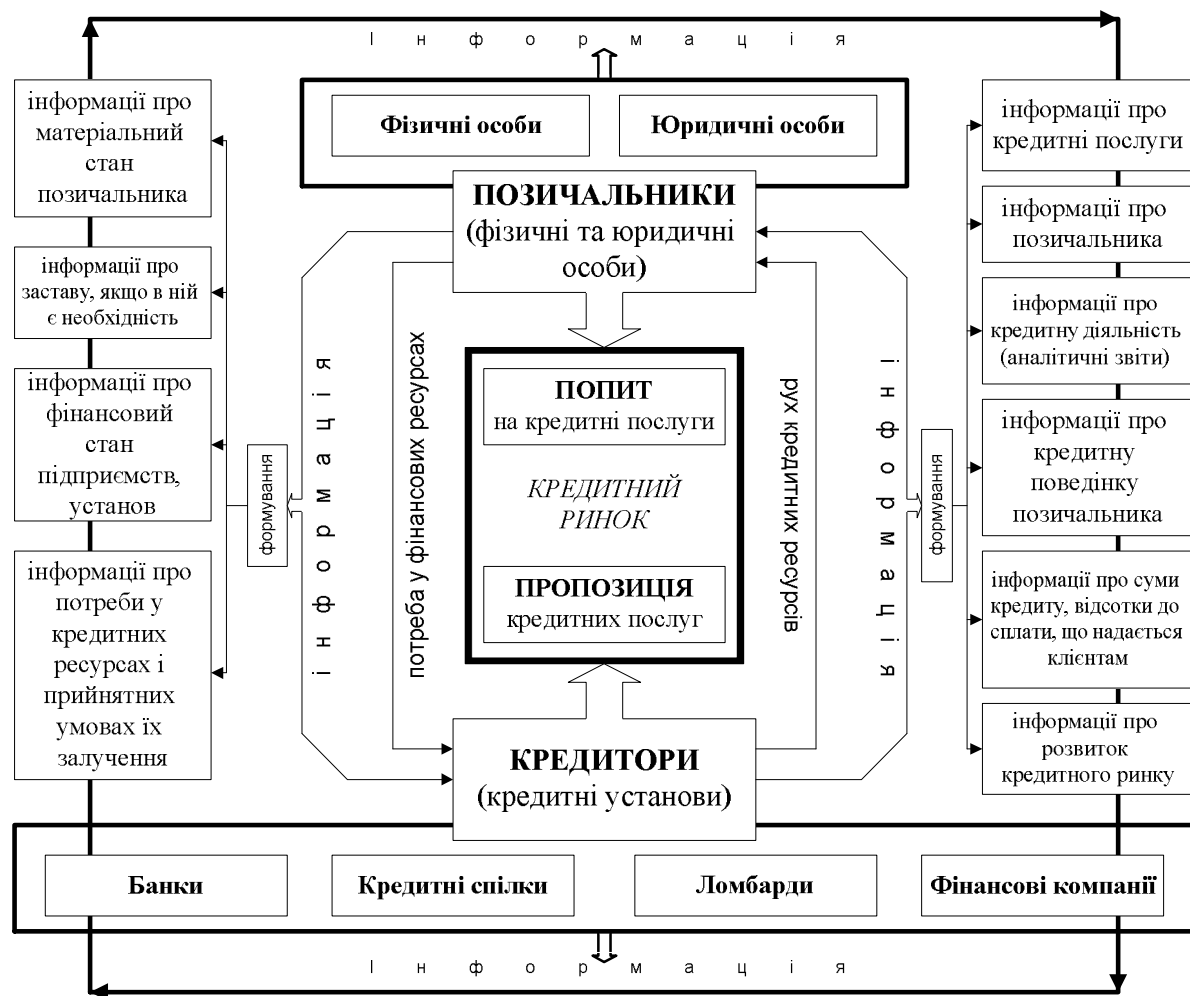

Рис. 1. Обіг інформації у межах кредитного ринку

Джерело: складено автором з урахуванням [3; 6; 9; 10].

Проаналізуємо більш детально сутність інформаційної інфраструктури кредитного ринку в теоретичній площині її пізнання. У межах статті інформаційну інфраструктуру як окремий об'єкт дослідження пропонуємо розглядати таким чином: інформаційна інфраструктура – окрема складова інфраструктури досліджуваного об'єкта, яка включає механізми створення, обробки, збереження, передачі, використання та захисту інформації різної природи, яка складається із сукупності програмного забезпечення, технічних засобів, сформованих правил роботи з такими даними у межах таких систем, і сприяють підвищенню рівня якості управління зазначеним об'єктом. До основних складових цього виду інфраструктури варто віднести такі: технічні засоби, програмне забезпечення, правила (інструкції) роботи з інформацією.

Враховуючи окреслене вище трактування категорії «інформаційна інфраструктура», визначимо сутність дефініції «інформаційна інфраструктура кредитного ринку». Її можна розглядати як окрему складову його загальної інфраструктури, яка складається із сукупності програмного забезпечення, технічних засобів, сформованих правил роботи з кредитною інформацією, що сприяє розвитку такого ринку через створення умов для функціонування механізмів формування, обробки, збереження, передачі, використання та захисту відповідної інформації, що продукується позичальниками та кредиторами.

До основних специфічних рис інформаційної інфраструктури кредитного ринку варто віднести такі:

1. Інформація продукується у процесі формування відносин між кредиторами та позичальниками з приводу передачі певного обсягу фінансових ресурсів у тимчасове користування клієнтам фінансовими посередниками.

2. Фінансові посередники мають здатність акумулювати інформацію про поведінку власних клієнтів у довгостроковій перспективі та використовувати її у своїй подальшій роботі.

3. Позичальники користуються інформацією про кредитні послуги фінансових посередників, враховуючи досить значний масив різних даних про кредитора, що дозволяє їм обрати ту установу, з якою вони будуть співпрацювати.

4. У межах кредитного ринку значний обсяг інформації також продукується державними органами влади для регулювання процесу надання таких послуг фінансовими установами.

5. Позикодавці у межах ринку кредитних послуг створюють механізми обміну кредитною інформацією про своїх позичальників для мінімізації кредитних ризиків та підвищення платоспроможної дисципліни споживачів таких послуг.

6. Фінансовими посередниками використовується широкий спектр різного програмного забезпечення для удосконалення роботи із значними обсягами кредитної інформації. Такі програмні продукти використовуються для аналітичної роботи, у процесі оформлення кредитних угод, для роботи з неплатниками за кредитами. Фактично вся система кредитних послуг побудована на використанні сучасного програмного забезпечення фінансовими установами.

На рис. 2 представлена модель інформаційної інфраструктури кредитного ринку з виділенням основних рівнів її функціонування. Розглянемо її сутність більш детально. Насамперед, на наше переконання, для забезпечення принципу системності реалізації досліджень у цій сфері, інформаційну інфраструктуру досліджуваного ринку варто поділити на дві групи: екзогенна та ендогенна. Такий поділ був проведений за ознакою створення окремих об'єктів вказаної інфраструктури у просторі функціонування кредитних відносин.

Екзогенна інформаційна інфраструктура кредитного ринку – це сукупність всіх інститутів, що сприяють розвитку такого ринку, формуючи інформаційне середовище функціонування позичальників та кредиторів. Основними джерелами виникнення таких даних є державні органи влади (НБУ, Нацфінпослуг, Державна служба фінансового моніторингу України, НКЦПФР та ін.), які впроваджують нормативні документи для регулювання діяльності кредитних установ, підвищення якості надання кредитних послуг, зростання рівня стійкості фінансових посередників і т. ін.

В окрему групу можна виділити інститути, що сприяють підвищенню якості надання кредитних послуг, сприяють розвитку фінансових установ. До їх числа варто віднести бюро кредитних історій, колекторські компанії. Ці установи виконують лише допоміжні функції у процесі кредитування, але відіграють важливу роль у підвищенні дисципліни всіх учасників кредитного ринку. Кожний з окреслених інститутів працює зі значними обсягами кредитної інформації, використовує спеціальне програмне забезпечення для підвищення вже ефективності власної роботи з метою отримання прибутку. Також вказані установи взаємодіють із іншими кредитними установами, між собою у процесі власної діяльності, що вимагає створення систем взаємодії та підтримки їх функціонування.

Рис. 2. Інформаційна інфраструктура кредитного ринку

Джерело: складено автором з урахуванням [1; 2; 4; 5; 7; 8].

Крім зазначених інститутів інформаційної інфраструктури кредитного ринку, також існує певне коло окремих установ, що виконують важливу роль у функціонуванні загалом всього кредитного ринку. До їх числа варто віднести рейтингові та інформаційні агентства, консультаційні центри з кредитування, оцінювачі майна тощо.

Взагалі діяльність таких установ полягає у сприянні процесів транспарентності функціонування кредитного ринку та окремих його учасників, формуванні та впровадженні механізмів у роботу кредитних установ, що прискорюють процес надання позик юридичним та фізичним особам, підвищують рівень повернення кредитів. Також такі установи дають змогу клієнтам правильно обрати кредитну установу, використовуючи значний обсяг різних пропозицій кредитних послуг, порівняти їх, визначити реальні процентні ставки за позиками і т. ін. Зростання чисельності таких установ у країні, що функціонують у межах кредитного ринку, лише підвищує прозорість його функціонування та сприяє зростанню рівня обслуговування клієнтів кредитними установами.

Ендогенна інформаційна інфраструктура кредитного ринку – це сукупність всіх технічних засобів, програмного забезпечення, що використовуються у роботі самими кредитними установами та у діяльності їхніх клієнтів при оформленні кредитних угод і у процесі обслуговування взятих позик. У межах цього виду інформаційної інфраструктури за природою її функціонування логічно виділити дві складові: та, що притаманна клієнтам кредитних установ, і та, що використовується ними в їхній основній діяльності. На рис. 2 наведено відповідні групи.

Інформаційна інфраструктура, що пов'язана з клієнтами кредитних установ, у переважній більшості випадків представлена сукупністю різних програмних продуктів, що використовуються споживачами для аналізу особливостей надання кредитних послуг різними установами, реалізації оплати за кредит, перевірку кредитного рахунку і т. ін. Для юридичних осіб система такої інфраструктури є дещо більшою, що обумовлюється складнішою специфікою господарської діяльності, використанням спеціального програмного забезпечення для здійснення виплат за позиками тощо.

Інформаційна інфраструктура, що пов'язана з роботою самих кредитних установ, також постійно змінюється під тиском нових технологій та вимог часу. На сьогодні більшість таких установ використовують спеціальне програмне забезпечення для аналізу рівня кредитоспроможності клієнта за введеною ним інформацією. Такі системи досить часто функціонують на основі використання штучного інтелекту, іноді частково кредитна інформація перевіряється працівниками кредитних установ. При цьому в кожному випадку робота проводиться виключно на основі отриманої інформації від клієнта з подальшим розширенням її змісту новими даними з інших джерел. Чим більше за розмірами кредитна установа, тим складніша система отримання позик у ній буде функціонувати, проте при цьому в сучасних умовах існування високої конкуренції на кредитному ринку за добросовісного позичальника всі окреслені установи намагаються впроваджувати інноваційні механізми опрацювання даних, прискорювати час аналізу кредитної інформації та створювати умови для формування якісного кредитного портфеля.

Таким чином, можна підсумувати, що розвиток інформаційної інфраструктури кредитного ринку є вагомою складовою розбудови досліджуваного ринку через підвищення, насамперед, прозорості його функціонування, формування цивілізованих відносин між позичальниками та кредиторами. Саме забезпечення, а в деяких випадках обов'язковість використання різних механізмів опрацювання кредитної інформації дозволяють досягти окресленого. Розвиток зазначеного виду інфраструктури кредитного ринку можливий лише за умови стабільно функціонуючої нормативної бази функціонування кредитних установ, що дозволяє їм створити відповідні механізми опрацювання інформації, її аналізу та продукування відповідних звітів. Також стабільність у економічній та політичній сфері дозволяють більш виважено та обдуманно створювати нові кредитні продукти, виводити їх на відповідний ринок та повністю задовольняти потреби клієнтів.

Висновки. У межах статті проаналізовано теоретичні засади функціонування інформаційної інфраструктури кредитного ринку. Зокрема, розглянуто сутність кредитного ринку та інформаційної інфраструктури як окремих об'єктів пізнання. Кредитний ринок запропоновано розуміти як середовище формування кредитних відносин, що ство-

рюються між економічними суб'єктами з приводу руху кредитних ресурсів від позикодавців до позичальників, що супроводжується виникненням попиту на такі ресурси та їх пропозиції, встановленням рівноважної ціни. Інформаційну інфраструктуру як окремий об'єкт дослідження визначено таким чином: інформаційна інфраструктура – окрема складова інфраструктури досліджуваного об'єкта, яка включає механізми створення, обробки, збереження, передачі, використання та захисту інформації різної природи, що складається із сукупності програмного забезпечення, технічних засобів, сформованих правил роботи з такими даними у межах таких систем, і сприяють підвищенню рівня якості управління зазначеним об'єктом.

Це дослідження дозволило запропонувати авторське трактування категорії «інформаційна інфраструктура кредитного ринку»: окрема складова його загальної інфраструктури, яка складається із сукупності програмного забезпечення, технічних засобів, сформованих правил роботи з кредитною інформацією, що сприяє розвитку такого ринку через створення умов для функціонування механізмів формування, обробки, збереження, передачі, використання та захисту відповідної інформації, яка продукується позичальниками та кредиторами.

У статті проаналізовано основні характерні риси інформаційної інфраструктури кредитного ринку. Також досліджено процес обігу кредитної інформації у межах зазначеного ринку, визначена інституційна структура окресленого типу інфраструктури. Зокрема, виділено два її види: ендогенна та екзогенна, наведено їх опис. Значна увага приділена визначенню сутності ендогенної інформаційної інфраструктури кредитного ринку, яка була розглянута у двох аспектах: з позиції клієнтів кредитних установ та з позиції роботи таких установ.

Список використаних джерел

1. Балдич Н. Інформаційна інфраструктура в системі регулювання фінансових ринків / Н. Балдич // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. Серія «Державне управління». – 2011. – № 4. – С. 151–159.
2. Бондаренко О. В. Стан і перспективи розвитку національної інформаційної інфраструктури / О. В. Бондаренко // Науковий вісник НЛТУ. – 2013. – Вип. 23.18. – С. 260–264.
3. Виговська В. Г. Інформаційне забезпечення оцінки кредитоспроможності позичальника: характеристика складу та вимог / В. Г. Виговська // Вісник ЖДТУ. – 2014. – № 2 (68). – С. 200–206.
4. Волох О. К. Поняття і складові інформаційно-комунікаційної інфраструктури / О. К. Волох // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2014. – Вип. 29, ч. 2. – Т. 4/2. – С. 29–32.
5. Довгань О. Д. Сучасна інформаційна інфраструктура України і основні завдання щодо її захисту / О. Д. Довгань // Юридична наука. – 2015. – № 7. – С. 64–73.
6. Дубина М. В. Сутність та система інфраструктури кредитного ринку України / М. В. Дубина, О. В. Шишкіна // Наукові записи Інститут законодавства Верховної Ради України. – 2017. – № 4. – С. 80–86.
7. Пасічник О. О. Визначення оптимального варіанта інформаційної інфраструктури корпоративного інформаційного простору / О. О. Пасічник, О. І. Бурба // Управління розвитком складних систем. – 2014. – № 18. – С. 133–139.
8. Сафонов Ю. М. Функціонування інформаційних інститутів на фінансовому ринку [Електронний ресурс] / Ю. М. Сафонов // Ефективна економіка. – 2013. – № 7. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_7_3.
9. Сняк Г. Інформаційне забезпечення кредитної діяльності банку в контексті її оптимізації / Г. Сняк, Б. Сас // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. – 2014. – Вип. 19, ч. 1. – С. 146–154.
10. Шкарлет С. М. Організаційно-інфраструктурне забезпечення розвитку сільського господарства України / С. М. Шкарлет, М. В. Дубина, А. В. Тарасенко. – Чернівці : ЧНТУ, 2016. – 208 с.

References

1. Baldych, N. (2011). Informatsiina infrastruktura v systemi rehuliuвання finansovykh rynkiv [Information Infrastructure in the Financial Markets Regulation System]. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy. Seriya "Derzhavne upravlinnia" – Bulletin of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine. Series "Public Administration"*, no. 4, pp. 151–159 (in Ukrainian).

2. Bondarenko, O.V. (2013). Stan i perspektyvy rozvytku natsionalnoi informatsiinoi infrastruktury [Status and prospects of development of the national information infrastructure]. *Naukovyi visnyk NLTU – Scientific Bulletin of UNFU*, issue 23.18, pp. 260–264 (in Ukrainian).
3. Vyhovska, V.H. (2014). Informatsiine zabezpechennia otsinky kredytopromozhnosti pozychalnyka: kharakterystyka skladu ta vymoh [Information support credit assessment of borrowers: composition characteristics and requirements]. *Visnyk ZhDTU – The Journal of Zhytomyr State Technological University*, no. 2 (68), pp. 200–206 (in Ukrainian).
4. Volokh, O.K. (2014). Poniattia i skladovi informatsiino-komunikatsiinoi infrastruktury [Concepts and components of information and communication infrastructure]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific herald of Uzhgorod National University*, issue 29, part 2, vol. 4/2, pp. 29–32 (in Ukrainian).
5. Dovhan, O.D. (2015). Suchasna informatsiina infrastruktura Ukrainy i osnovni zavdannia shchodo yii zakhystu [The modern information infrastructure of Ukraine and the main tasks of its protection]. *Yurydychna nauka – Juridical science*, no. 7, pp. 64–73 (in Ukrainian).
6. Dubyna, M.V., Shyshkina, O.V. (2017). Sutnist ta systema infrastruktury kredytnoho rynku Ukrainy [Essence and system of infrastructure of the credit market of Ukraine]. *Naukovi zapysy Instytut zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy – Scientific records Institute of Legislation of the Verkhovna Rada of Ukraine*, no. 4, pp. 80–86 (in Ukrainian).
7. Pasichnyk, O.O., Burba, O.I. (2014). Vyznachennia optymalnoho varianta informatsiinoi infrastruktury korporatyvnoho informatsiinoho prostoru [Determination of the optimal variant of the information infrastructure of the corporate information space]. *Upravlinnia rozvytkom skladnykh system – Managing the development of complex systems*, no. 18, pp. 133–139 (in Ukrainian).
8. Safonov, Yu.M. (2013). Funktsionuvannia informatsiinykh instytutiv na finansovomu rynku [Functioning of information institutes in the financial market]. *Efektivna ekonomika – Effective economy*, no. 7. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_7_3.
9. Spiak, H. Sas, B. (2014). Informatsiine zabezpechennia kredytnoi diialnosti banku v konteksti yii optymizatsii [Information provision of the bank's lending activity in the context of its optimization]. *Ukrainska nauka: mynule, suchasne, maibutnie – Ukrainian science: past, present, future*, issue 19, part 1, pp. 146–154 (in Ukrainian).
10. Shkarlet, S.M., Dubyna, M.V., Tarasenko, A.V. (2016). *Orhanizatsiino-infrastrukturne zabezpechennia rozvytku silskoho hospodarstva Ukrainy [Organizational and infrastructural support for the development of agriculture in Ukraine]*. Chernihiv: ChNTU (in Ukrainian).

Пілевич Дмитро Станіславович – кандидат економічних наук, Національний університет ДФС України (вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, 08201, Україна).

Пилевич Дмитрий Станиславович – кандидат экономических наук, Национальный университет ДФС Украины (ул. Университетская, 31, г. Ирпень, 08201, Украина).

Pilevych Dmytro – PhD in Economics, National University of DFS of Ukraine (31 Universytetska Str., 08201 Irpin, Ukraine).